

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ruКЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**Оноу**

Къабарты-Малкъарны жеринде хазырлыкъны болуму кийирилгени бла байламлы оператив штаб къуралады

КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Къабарты-Малкъар Республиканы жеринде аскер хазырлыкъны болуму кийирилгени бла байламлы федерал, регион эмда жер-жерли власть органлары бирге ишлеулери кыйма-тын кетюрюю жаны бла оператив штаб къурауны юсюнден указгъа къол салганды. Республиканы оноучусу оператив штабха кеси башчылыкъ этерик-

ди. Документге Россейни Президенти **Владимир Путинни** тийишли указын толтуруу муратда къол салыннганды.

Регион оператив штабны къауумна республиканы кыйрал власть органларыны, толтуруучу властын жер-жерледе органларыны, жер-жерли самоуправленианы органларыны, башха органларыны бла биригулени башчылары киргендиле.

– Аскер хазырлыкъны болуму бла байламлы инсанлагъа бир тюрлю чек салынмайды. Болсада власть органла адамлары къркыуусулукълары жалчытыргъа, жашау магъаналы объектлени бла инфраструктураны къроруларгъа, аскерчилерибизге бла аланы юйюрлерине болушлукъну къуаргъа, чекледе, таможняда контрольну кючлендирирге борчлудула.

Башхача айтханда, власть органла, кеп болмай пандемияны заманындача, къаты низамлыкъны болумунда ишлеуге кечедиле. Республиканы жамауатыны турмушу уа тюрленирик туююлду: жашау магъаналы эмда инфраструктура объектле алгынча ишлеп турлукъдула, - дегенди **Казбек Коков**.

КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствоосуна пресс-службасы.

Мажарыулукъ

Энди аны картофун тыш къыраллада да танийдыла

2007 жылда дознаватель болуп ишлеген **Руслан Бжениковну** къолуна бир терслеу материал тошеди. Анда биреу илму учреждениеладан биринден картоф урлагъаныны юсюнден айтыла эди. Тинтиуле баргъан кезиуде жаш ол илму учреждениены келечиси бла танышады. Ызы бла, картоф ёсдюрююню юсюнден сора кетип, аны амалына тошюнеди. Сора 2008 жылда ишинден кетеди. Юйдегилеринден ёнкючге 200 минг сом алып, анга картоф алады да, арта аны сатып 384 минг сом къоллу болады. Ол ахагъа уа 2009 жылда жаз башында эки гектар жерге урлукъ салады. Кюзде тирлик жыйып, андан 600 минг сом файда тошюредиле.

Алай бла **Руслан**, бу ишге аз-аздан тошюне, сабанларыны ёлчегин да кёбейтеди. Кеси уа семинарлагъа, кёрмючлеге, конференциялагъа да дайым къатышып тургъанды. Алада картоф ёсдюрюуде атлары айтылгъан алимле бла да байламлыкъла къурайды.

2011 жылда ол энчи предприниматель деген даражадан чыгып, «Зольский картофель» биригиуню ачады. Ызы бла 2012 жылда 140 гектаргъа картоф салады, андан а болмагъанча бай тирлик жыйады. Урлукъну ол башха

регионладан, Европадан да ташып тургъанды. Алай, айтханына кёре, аланы барысында да кемчиликлери бар эдиле.

2013 жылда Владикавказда бардырылгъан конференцияда ол, андагыла бла ушагында, селекция эмда урлукъчулукъ жаны бла специалистлени бирге ишлерге чакъырады. Аны бла аз-аздан картоф урлукъ ёсдюрюуге кечюп тебирейди.

Юч жыл мындан алгъа **Руслан Бжеников**, КЪМР-ни Экспортха себеплик этген арасына сёлешип, анга тыш къыралладан ышаннгылы партнёр табарларын тилейди. Ведомствону специалистлери, аны предприятиясыны экспорт жаны бла онларын сюзюп, жуукъдагы къыраллада тийишли онгла излегендиле. Аланы болушлукълары бла «Зольский картофель» Азербайджанда кёрмючге къатышханды, предприятиягъа таможняда жумушланы тамамларгъа да себеплик этилгенди. Аны хайырындан Азербайджанда предпринимательге картоф сатаргъа эркинлик берилгенди.

Бюгюнлюкде жашны мюлкюнде картофну онюч сорту эмда 50-ден артыкъ гибриди ёсдюрюледиле, селекция иш да тири барады. Тынгылы урлукъ

чыгъаргъаны ючюн предприятие «Алтын кюз - 2019» кёрмючде хорлагъанды. Ол дагыда «РФ-де картофну селекциясын эмда урлукъчулукъну айнытыу» деген федерал программагъа къатышады.

УЛБАШЛАНЫ Мурат
хазырлагъанды.

Буйрукъ

Мобилизациягъа кёре чакъырылгъанла «Аскер къазауатланы ветераны» деген атха тийишлидиле

Мобилизацияны чеклеринде аскерге чакъырылгъанлагъа «Аскер къазауатланы ветераны» деген ат аталлыкъды. Ол аскерчиге энчи аскер операция бардырылгъан тийреледен къайтхандан сора бериледи. Бу сыйлы атны атауны юсюнден оноуну РФ-ни Къроруулау министрствосуна комиссиясы аскер къазауатланы ветераныны удостоверениесын бериуню юсюнден тилекге къарагъандан сора чыгъарады.

Аллай удостоверениены алыуну жорукълары бла РФ-ни къроруулау министрствосунда аскер къазауатланы ветераныны удостоверениеларын бериуню болумун къабыл кёрююню юсюнден» 2017 жылны 29 сентябринде чыгъарылгъан 595-чи номерли буйругъунда шагъырейленирге боллукъду, деп билдириледи Объясняем.рф сайтда.

Ангылатыу

Кеси ыразылыкълары бла энчи операциягъа кимле къатышыргъа боллукъдула

Кеси ыразылыкълары бла энчи аскер операция бардырылгъан тийрелеге кимле барыргъа боллукъларын Объясняем.рф сайтда ангылатылады.

Аскерге кеси ыразылыкълары бла Россей Федерацияны хар инсаны да барыргъа боллукъду – ол повестка алмагъан эсе, кесичаланы араларында энчи аскер операциягъа къатышыргъа сюе эсе.

Тиширыуладан заякала чек салынмай алынадыла. Алай #МЫ ВМЕСТЕ деген волонтер штаблагъа да себеплик этерге керек боллукъду. Ала аскерчилени юйюрлерине болушлукъну къурау бла кюрешедиле: аш-азыкъ хуржунла жыйышдырадыла, юйлеринде жумушлагъа къарайдыла, жамауат магъаналы кеп башха ишлени тамамлайдыла.

Волонтер штабланы ишлерини юслеринден <https://мывместе.рф> сайтны ачып неда 8-800-200-34-11 телефон номерге сёлешип толу хапар билирге боллукъду.

Даража**4 бет**

«Мен биле эдим Байсолтан улу буйрукъну толтурлугъун ...»

СССР-ни Баш Советини Президиумуну Указы бла 1942 жылда 23 октябрьде 4-чю гвардий авиация полкуну эскадрильясыны башчысыны орунбасары гвардий капитан **Байсолтанланы Юсюню** жашы **Алимге Совет Союзу Жигити** деген бийик даражалы ат аталганды.

Тюбешу**9 бет**

Жер юсюне жаратылгъан назмучуланы бек фахмуларыны къауумна киргенледен бири **Къулийланы Къайсыннга** быйыл 105 жыл толлукъ эди. Миллетибизни закый жашына кеп белгили кыйрал къуллукъчула, айтхылыкъ адамла да сый бергендиле.

Закый Къайсыннга сый бергендиле

Правительство

Бюджетни аслам кесеги социал жумушлагга кьоратыллыкды

КЪМР-ни Правительствосуну Председатели Мусукланы Алий бардыргъан кенгешде сюзюуге чыгарылган соруулары иги кесеги республиканы бюджетни бла байламлы эдиле. Аладан сора талай бегимлени проектлеринде ведомстволаны ишлерин тийишдириуню, кырал программалагга эмда законлагга тюрлениуле кийириуню юслеринден айтылганды. Дагыда гражданданы бир кыауумна себеплик этерге да оноулашхандыла.

Къабарты-Малкъар Республиканы келир жылгга эмда 2024-2025 жыллагга социал-экономика болумну экономиканы айнытуу министр Рахайланы Борис туура этгенди. Ол айтханн-

тергеулене толу болмагъан эмда ал шартлагга таянып этгенин белгилегенди ол.

Алай бла 2023 жылда бюджетге 52,2 миллиард сом тюшерге керекди, 2024 жылда ол – 52, 2025

мушланы бар тюрлюлерине 38,2 миллиард сом жиберилликди. Ол санда иш хакълагга – 16,3 миллиард. Сёз ючюн, быйылны бюджетинде алагга 15,1 миллиард сом бёлюннгенди.

Жол фондну келир жылдагы кьоранчлары 4,3 миллиард сомгга жетерикдиле. Ахча жангы жолла ишлерге, алада жумушланы жалчытыугга кьоратыллыкды.

Тынгылы кырулуш ишлеге бёлюнюрюк алты миллиард сомгга быйыл башланган

генди кенгешде. Саулукъ сакълау министр Рустам Калибатов билдиргенге кёре, ол ишлеген эмда ишлемеген гражданданы санына кёре тергеледи. Быйылны биринчи январына быллай страхование этилгенлени саны 727,8 минг адам болады, аладан 517,9 минги – ишлемеген инсанладыла. Фондну бюджетни келир жыл – 4,44, 2024 жылда – 4,74 миллиард сом боллукъду, 2025 жылда уа – беш миллиарддан аз атларыкды. Ары келген бла андан кьоратылган ахчаны хазна башхалыгы боллукъ туюлду.

Быйыл 18 февралдан сора Донецк бла Луганск республикаладан, сора дагыда Украинадан кыачып келгенлеге июль айдан башлап ахча бла себеплик этилликди. Урунуу эмда социал кьоруулау министр Асанланы Алим анга кимле тийишли болгандарын билдиргенди. Алай бла ай сайын пенсиячылагга эмда сакъатлагга онушар минг сом берилликди. Ол эки кыаумгга да, кыошакъ халда – ючюшер минг, Улуу Ата журт урушну ветеранларына уа бешишер минг сом бёлюнюрюкдю. Дагыда ауурлугъу болгъан тиширулагга бир кере он минг сом, сабий туугъанда уа 20 минг берилликди. Сабий ючюн, анга онсегиз жыл толгунчу дери ай сайын 4 минг сом кыошуп турлукъдула. Аллай сабийни ата-анасындан жаланда бири бар эсе – ол 10 минг сом боллукъду.

Асан улу дагыда сауутланы неча чачдыруучу затланы кеси эркинлиги бла кыайтарган инсанланы онгдурургга оноу этилгенин билдиргенди. Нальчикге 2005 жылда октябрьде чабыуллукъ этилгенде, правону кьоруулаучу органланы борчларын толтуруп ёлген ишчилерини ююрлерине ахча болушлукъ берилликди, дегенди. Тийишли тизмеде 32 ююр барды, аланы барына да 960 минг сом бёлюнюрюкдю.

Кенгешде туризмни айнытуу Стратегияны, эл мюлкде жюзюмчюлюк бла кюрешгенлени онгдурууну, транспорт системаны айнытуу программалагга тюрлениуле кийириуню юслеринден да сагъыннгандыла. Сюзюуге чыгарылган проектлени барын да дурус кёргендиле.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Болушлукъ тапдырыу

Херсон областыа дарманла ашырылгандыла

Болушлукъ тапдырыу программаны чеклеринде Къабарты-Малкъарны Башчысы Казбек Коковну буйругуу бла Скадовск шахарны ара больницасына республикадан дарманла бла медицина керекле жиберилгендиле, деп билдирдиле КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну прес-службасындан.

Шахар больницаны баш врачыны кыуллугун толтурган Константин Руденко айтханнга кёре, Къабарты-Малкъарны ёкюллюк этиуюню хайырындан аланы учреждениада Нальчикден специалистле ишлейдиле.

«Онжети кюнню ичинде бизни больницада Нальчикде Медицина катастроф арасындан юч анестезиолог-реаниматолог ишлейдиле. Ала тийишли медицина болушлукъ бередила. Мен алагга жюрегимден ыспас этеме. Мында ала энтта да бир кесек заманны туурла деп ышанама. Дарманла бла байламлы жарсыуубуз болганын билдиргенибизлей, Къабарты-Малкъарны Башчысы бизни ала бла жалчытыугга мычымай эс бёлгенди», – дегенди Руденко.

Анестезиолог Астемир Мусаев билдиргенге кёре, жиберилген дарманла иги кесекке жетерикдиле эм ала ала болушлукъ болгандыла.

– Анестезияда хайырланылган дарманла, ийнеле эм башха магъаналы препаратла да алгъанбыз. Ала реанимациягга тошген саусузну жашауун сакъларгга себеплик этерик затладыла, – деп билдиргенди ол.

Алгъаракъда билдиргенибизча, медицина сферада специалистле жетишмегенлери бла байламлы, регионлада тынгылы болушлукъ берилмей эди. Константин Руденко КЪМР-ни Башчысы Казбек Коковха ол жарсыуун айтхан эди. Алай бла бу айны аллында ары юч анестезиолог-реаниматологну жиберген эдиле.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Промышленность

Бюгоннго излемлеге келише

Къабарты-Малкъарда кыумач сокъган «Дарий» фабрика, бюгоннго излемге кёре производствосун тюрлендирип, аскерчиле керекли аберила чыгарып башлаганды. Бюгонлюкде предприятие эр кишилеге жаруу танг кесек кийим тигеди.

Биригиуню продукциясыны квалитетсуу толусунлай ГОСТ-ха эм кыралны Кьоруулау министрствосуну излемлерине да келишеди. Мында ай сайын 180 минг чакълы кийим чыгарылады. Производствода уа бюгоннго оборудование хайырланады.

Фабриканы таматасы Евгений Тананаев

айтханнга кёре, бусагъатда цехледе 80 адам кючлерин аямай, уллу ауурлукъ жетип ишлесе да, заказланы болжалындан кеч квалмай толтурургга кюрешедиле.

– Биригиуде 12,7 минг квадрат метр тенгли бирде алты цех ишлейди. Бизни ассортиментибиз болмагъанча кенгди. Тиширулагга, эркегырулагга, сабийлеге эм кыагъанакълагга да кийимле чыгарабыз. Бюгонлюкде асламысында аскерчилеге жаруу кийимле тигебиз, – дейди Евгений Алексеевич.

«Дарий» холдинг 2003 жылдан бери ишлейди. Бусагъатда уа ол республиканы женгил промышленность бёлюмюнде алчы предприятиядан бирине саналады.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

га кёре, ала аны эки тюрлюсюн жарашдыргъандыла. Биринчиси инвестициялы проектле аслам бола барлыгын эсге алып кыралганды. Экинчиси уа республика шёндюгю халда айныгъанына кёре алай боллукъду.

Тергеулеге кёре, регионну битеулю продуктуно ёлчечи (ВРП) быйыл 103,8 процентге ёсюм кёргозтуп, 242 миллиард сомгга жетерикди.

2025 жылны ахырына уа ол, былтырны кёрюмдюсю бла тенглешдиргенде, 126,5 процентге кёбейип, 306 миллиард сом боллукъду. Ёсюмню промышленность, эл мюлк, кырулуш эмда розница сатыу-алыу бёлюмле жалчытырыкдыла асламысында.

Рахайланы Борис багъаланы юсюнден да сагъыннганды. Быйыл ала онюч процентге кётюрюллюкдюле, дегенди, ол кёрюмдю СКФО-да эмда саулай кыралда кёрюмдюден азыракъ болганын да чертгенди.

Республиканы бюджетни келир эмда 2024-2025 жыллада кыаллай боллугуну юсюнден финансла министр Елена Лисун хапарлаганды. Шёндю ведомство бу

жылда уа – 42,1 миллиард сом боллукъду. Аны келир жылда кесегинден 14,2 миллиардын республика налогла бла эмда башха жумушладан келген ахча бла жалчытырыкды. Андан сора эки жылда бу кёрюмдю кёбейе кетип, 14,8 эм 15,4 миллиард сомгга жетерге ушайды.

Бюджетге кыайтарылмазлык халда тышындан 38 миллиард сом келликди келир жылда. Андан сора ол азая башланып, 2024 жылда – 35,4, 2025 жылда уа – 26,7 миллиард сомгга жетерикди.

Министр субсидияла, субвенцияла эмда башха телеуле бла неллай бир ахча келлигин, ала кыаллай жумушлагга жиберилликлерин да айтханды. Сёз ючюн, пенсиялагга – 3,8, школада жерле кыуаргга – 2,5 миллиард сом бёлюнюрюкдю. Дагыда эл мюлкге себепликге 2,6 миллиард сом кьоратыллыкды.

Бюджетни кьоранчларыны ёлчечи да азайып барыргга ушайды. Келир жыл ол 55,9 миллиард сом боллукъ эсе, 2024 жылда – 51, 2025 жылда уа 41,1 миллиард сом бла чекленирикдиле. 2023 жылда социал жу-

жети объект битерикди эмда сегиз школ сюерге керек боллукъду. Дагыда жаш тёлуюду дворецини, башы жабылган катокну, поликлиниканы, онкология араны кырулушлары андан ары бардырыллыкдыла. Тырныаузда сууланы тазалаучу объектни ишлеп башларгга, сора дагыда сегиз элде амбулаторияланы бла фельдшер-акушер пунктланы эмда Элбрус элде больницаны кырулушларына неча жангыртуугга да ахча берилликди.

Финансла министр быйылгы бюджетге кыаллай тюрлениуле кийирилигини да туура этгенди. Айтханына кёре, ол 776 миллион сомгга кёбейгенди, дагыда федерал бюджетден ары 5,6 миллиард сом берилгенди.

Быйыл биринчи январыгга республиканы борчлары 6,9 миллиард сом чакълы эдиле да, келир жылны ол кюнюне, проектге кёре, жети миллиард сомдан аз атларыкдыла. Ала бары да бюджет кредитледиле.

Борчлуу халда медицина страхование этиу Фондну 2023-2025 жыллагга бюджетини юсюнден да сёлешинн-

Жамауат палата

Жаш тёлню, саулыкъландырыу бла бирге, адеп-къылыкълар да юйретирге тийишлиди

Къабарты-Малкъарны Жамауат палатасында болгъан «тёгерек столда» ёсюп келген тёллени Ата журтха суймекликде юйретиуде спортну магъанасы, аны айнытыуну жоллары, тюбеген чырмаула да тинтилгендиле. Жыйылыуну палатаны социал политика, саулыкълар сакълау, физкультура эм спорт комиссиясы Коммерциялы болмагъан организацияланы советини башламчылыгы бла бардыргъанды.

Асламлы спортну айнытыу эм жамауатны физкультура бла кюреширге кёллендириу жаны бла къаллай мадарла этилгенлерини юсюнден республиканы Спорт министерствосуну бёлюмюню башчысы **Заур Балкаров** билдиргенди. Алай бла, ведомствону эсеплерине кёре, спорт бла дайым кюрешгенлени саны 48 процентди, келе тургъан эки жылда ол кёрюмдюню 58 процентге жетдирирге белгиленеди. Бусагъатда регионда физкультура эм спорт управленигъа кирген 47 спорт школ, КъМР-ни жыйымдыкъ командаларын хазырлауучу ара, «Спартак-Нальчик» футбол клуб ишлейдиле.

гиулеге къаллай болушлукълар этгенини юсюнден айтханды. Юлгюге, ала орам маданиятны бла спортну «Улицы России» деген къымылдауу бла байламлыкълар жюрютедиле. Спортну тышында тюрлюлерин айнытыу бла, орам субкультураланы келечилерин бирикдириу, жаш тёлню саулыкълару жашау бардырыгъа кёллендириу бла кюрешедиле.

Кёп жумушланы тамамлагъан жаш тёлю ара республикабыздан чыкълан чемпионла бла эрттенликде зарядкала бардырады, анга уа гитчеле суюп къатышадыла. Артур Баширович чертгенича, власть органла бла жаш тёлю организацияла

тёллюе экстремист эм башха аманлыкълар къауумлагъа къошулмазча мадарла этерге керекди. Белгиленген борчланы спорт секцияланы бирикдириу бла тамамларгъа боллукълару, – дегенди полковник.

Черек районну администрациясыны жамауатха къажу ишлени болдурмау эмда муниципал программаланы бардырыу жаны бла управлениасыны башчысы **Османланы Мухтар** а контроль этилмеген секцияланы бла аскер искусстволаны клубларыны ишлери салынган борчлагъа келишмейдиле, ала ишеклик туудургъан оюмланы жаядыла, алай бла жаш адамланы акъылларын терс жанына бурадыла, саулыкъларына да хата саладыла, деп белгилегенди.

Аскер искусстволаны росейли союзуну жер-жерли бёлюмюню толтуруучу директору **Къазийланы Михаил** билдиргенди, бююнлюкде республикада единоборстволанан жюзле бла саналгъан секцияла ишлейдиле. «Арт беш жылны ичинде 30-дан аслам жангы спорт федерацияла бла 50 клуб ачылгъандыла, алай ала юридический жаны бла эсепге тюшмегендиле, анга кёре уа алагъа власть органла контроль эталмайдыла. Алагъа 3-5 минг жаш адам жюрюйдю, тренерлени билимлери бла усталыкълары уа кёп соруу туудурадыла», – дегенди ол.

Айтылгъан оюмла бла байламлы Жаш тёлню айнытыуну фондуну президенти **Алина Ковалёва** республиканы Жаш тёлю министерствосу тренерлеге идеология, патриот ишни бардырыуде себеплик этерча «Аскер искусстволаны жаш тёлю арасын» къуаргъа, аны ишине МВД-ны, Росгвардияны, МЧС-ни, жамауат эм дин организацияланы келечилерин да къатышдырыгъа тийишлиди, дегенди. Жыйылгъанла аны оюмун къабыл кёргендиле.

Ахырында палатаны Социал политика, саулыкълар сакълау, физкультура эм спорт министерствосуну башчысы **Галина Егорова**, физкультураны бла спортну айнытыу республиканы социал-экономика болумун игилендириуде баш магъаналы амалладан бири болгъанын белгилеп, Жамауат палата кесини жанындан анга себеплик этеригин айтханды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Спортну 38 тюрлюсю бла профессионал халда 37,2 минг сабий бла жаш адам кюрешедиле. 15 спорт организация бийик класслы гёжефлени бла атлетлени хазырлайдыла, алагъа олимпиада резервли деген даража берилгенди. Спорт федерацияланы саны 44-ге жетеди, аладан 17-си олимпиада тюрлюледен юйретедиле, 25-си – олимпиадагъа кирмеген тюрлюледен эмда бири паралимпиада спортданды.

Былыр республикада регионла эм халкъла аралы, битеукъырлар 300 эришу бардырылгъанды, алада 415 адам хорлагъанды эм призёрланы къауумуна къошулгъанды.

Жаш тёлню ишлери жаны бла министрни орунбасары **Ахметланы Артур** ведомство сабий эм жаш тёлю бири-

жаш адамланы спорт бла кюреширге кёллендириуде баш кюч болургъа тийишлидиле.

Спорт организацияланы илму-методика, мюлк-техника, медико-биология керекле бла жалчытыуну, тренер-преподаватель ишге тынгылы билимлери болгъан специалистлени къатышдырыуну магъанасын а полицияны полковниги **Мурат Хамизов** ангылатханды.

– Тренер – ол устазды, юйретиучюдю, насийхатчыды, алай эсе уа, аны билими, усталыгы да бийик болургъа керекди, ол санда агитация-пропаганда жаны бла да. Ала сабийле бла ишлегенде, аланы адеп-къылыкълару юйретирге, жюреклеринде Ата журтха суймекликни сезимин къозгъаргъа, къыралыбыз бардыргъан ич эм тыш политиканы тюз ангылатыргъа да борчлудула. Ёсе келген

Жалчытыу

Иш сурагъанлагъа таплыкълар

Геюрге кюн Къырал концерт залда ишчи жерлени ярмаркасы ётерикди деп билдиредиле, КъМР-де Халкъны иш бла жалчытыу арадан. Бу жумуш жыл сайын бардырылады эм анда сурам болгъан усталыкъларгъа специалистлени излейдиле.

Тюрлю-тюрлю информация бла стендле жарашдырыла турадыла. Аланы, адамлагъа тынчылыкълару деп, анда орнатырыкълару. Ишчиле излеген предприятияланы бла организацияланы келечилери уа усталыкъларгъа сейирлери болгъанлагъа консультацияла бардырыкълару.

Андан тышында да «Жаш профессионалла» деген битеуросей къымылдауну эксперти да чакъырылгъанды. Адамланы сорууларына аны бла бирге Халкъны иш бла жалчытыу республикалы араны специалистлери да жууапла берликдиле. Ала «Россейде иш» деген портал бла къалай хайырланыргъа кереклисини юсюнден да айтырыкълару.

Ярмарка 10 сагъатда башланырыкълару.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Эл мюлк

Татлы нартохден - бай тирлик

Бу кюнледе Бахсан районну биригиулеринде татлы нартохню оруп бошагъандыла. Муниципалитетни эл мюлк управлениасындан билдиргенлерича, бир гектардан орта эсеп бла 190 центнер чыкъланды.

Быйыл бу битим 712 гектарда ёсдюрюлгенди, ол былтырдан юч кереге кёпдю. Жыйылгъан тирлик тюзюнлей республиканы консерва заводларына ташылгъанды. Саулай алып айтханда, быйыл татлы нартохден 135 328 тонна жыйылгъанды.

Жемиш сууладан иги кесек чыгъарылады

Шимал-Кавказстатны эсеплерине кёре Къабарты-Малкъарда быйыл сегиз айгъа жемиш бла наныкъ суусал суула 3,6 кереге кёп чыгъарылгъандыла.

Бююнлюкде аланы чыгъарыу бла асламысында эки консерва завод кюрешедиле. Ала сагъынылгъан кезиуге 1,223 миллион чакълы банка сатхандыла. Аладан 786 минг чакълысы алмадан бла томатладан этилген сокладыла. Эсге сала айтсакъ, былтыр сегиз айгъа жаланда 0,339 миллион банка жарашдырылгъанды.

Аны бла бирге быхыдан, хырдан жарашдырылгъан суулары производствосу ёсе барады. Быйыл январь-август айлагъа аладан да 485,4 минг банка чыгъарылгъанды.

Саулай алып айтханда, республиканы консерва заводлары сегиз айгъа тахта кёгетледен, жемишледен бла наныкъладан 224,8 миллион банка хазырлагъандыла. Ол бурунгу жылны эсеплерине келишеди.

Ала чабакъла бла жалчытыу умутлудула

Кёп болмай Май районну Котляревская элинде онбир гектарда ала чабакъ ёсдюрген ферма ачылгъанды. Мында иш комплекс халда бардырыллыкълару – чабакъланы ёсдюрюп, аладан хазыр продукция жарашдырып сатарыкълару.

Биригиуну таматасы, Тюменден предприниматель Руслан Цицкиев айтханга кёре, Къабарты-Малкъарны табийгъаты чабакъ ёсдюрюрге аламан келишеди. «Ишни башлардан алгъа экспертле сууну къурамын тинтгендиле, башха шартлагъа да эс бургъандыла. Сора мында чабакъла ёсдюрюрге онгла иги болгъанларына шагъатлыкълару этгендиле. Ызы бла бизнес-план къурап, проектни къолгъа алгъанбыз. Ол иш графикден кеч къалмай бардырылгъаны уа бютюн къууандырады», – дейди бизнесмен.

Бююнлюкде предприятияда сегиз бассейн барды. Алагъа суу 300-метрлик арыкъ бла тохтаусуз келеди. Аланы бир къауумуна чабакъла да жиберилгендиле. Аны бла бирге административ эм башха объектлени къурулушу да барады. Проектге энчи къолладан 150 миллион сом инвестиция этилгенди. Бу ишни къыйматлы болгъаны кёплени сейирсиндиреди.

– Биринчи заманда икраны бла ашны Тюркден, Ирандан эм Юг Африкадан аллыкълару. Ала чабакъланы ёсдюрген къыйынды эм кёп заман излейди. Эки килограмм тартхан чабакъла жарашдырылыргъа ашырыллыкълару. Аладан гитчеле уа тюкенлеге жиберилликдиле. Келир заманда чабакъланы этинден полуфабрикатла бла деликатесле жарашдырылыкълару цехле ачаргъа эм эллиден аслам адамны ишге алыргъа муратлыбыз. Аладан отузусу жылны узуну урунурукълару, жыйырмасы уа жылны бир кезиунде келликдиле, – деп къошханды Руслан Цицкиев.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Даража

«Мен биле эдим Байсолтан улу буйрукъну толтурлузгъун ...»

СССР-ни Баш Советини Президиумуну Указы бла 1942 жылда 23 октябрьде 4-чю гвардий авиация полкуну эскадрильясыны башчысыны орунбасары гвардий капитан Байсолтанланы Юсюнню жашы Алимге Совет Союзну Жигити деген бийик даражалы ат аталганды.

Байсолтанланы Алим Яникойда 1919 жылда тууганды. Нальчикде устазла хазырлагъан училищеде окъуй тургъанлай, аэроклубха киргенди. Ызы бла Ейск шахарда аскер-тенгиз авиация училищени бошаганды. 1941 жылда, урушну ал къызыу кюнлеринде, Алим Таллинни, Ханкону кёгюнде биринчи хауа сермешлеге киреди. Малкъарны жигит жашы Байсолтан улу урушну ал кюнлеринден, жигитча жоулгъунчу кюннге дери Ленинградны кёгюн къорулаганды.

Бир талай жыл мындан алгъа Алим бла бирге уруш этгенлеге – Михаил Романенкогъа бла Василий Голубевге тюбеген эдим да, бу статьяны да аланы хапарларына кёре жазгъанма.

1941 жылда 7 августда душман, Таллиннге элтген жолланы кесип, Фин богъазны тийресине чыгъады. Хал къыйын болады. Уруш къаты барады – кёкде фашист самолётла, жерде душман аскерле бла...

19 августда лейтенант Васильев кесини звеносу бла болумну билерге учады. Порнадан Таллиннге элтген жолда аякъ басар жер жокъ эди – душман не кюнчю да шахарны къатына тийишдиреди: машина колоннала, артиллерия бла танкала. Генерал Петрухин 71-чи эм 13-чю полклары истребительлерине ол колонналагъа кече къарангысы тюшгюнчю бир эки-юч кере чабаргъа буюрады.

Ол заманлагъа «Чайка» эм «И-16» самолётлагъа РС-82 реактив топла атыучу установка салынып эдиле. Ингир ала хауагъа чыгъарча сегиз самолёт хазыр болады. Полкуну командири Романенко кесини къауумун бек уллу фашист колоннаны юсюне элтеди. Кёкге кётюрюлюрю аллында Романенко: «Биринчи колоннаны баш жанындан уругъа керекди, алай этсек, фашистлени жолларын саулай кечеге кесерикбиз. Реактив снарядлары автомашиналагъа, бронетранспортёрлагъа, артиллериягъа айландырып, экишер, тёртюшер атыгъыз», – деп буйрукъ береди.

Истребительлени биринчи чабыуул-

лары (юч жанындан ючюсю) фашистлени жол кёллюклерин бираз бузду, жыйырмадан артыкъ топ атдырып, колоннаны баш жанын тютюн басды. Андан сора лётчикле топландан, пулемётладан да атдыра, жолну беш километрини узунлугъуна ётдюле. Жолну от алды...

Таллиннге баргъан жол бегитилипди, алай фашистле артха къайтмазча, Раллагъа баргъан жолну да кесерге керекди. Самолётла ючюнчю кере учдула. Фашистле ахырда тепмезча жоллары кесилди.

Ючюнчю хауа сермешден сора юч самолёт жетишмегени ачыкъланды. Тамата инженер Николай Романенкогъа: «Байсолтан улуну бла Васильевни самолётлары элекча болгандыла, ала къалай къоннганлары да сейирди. Алим шассини бошлайлагъанды, самолётну жанындан жатдыргъанды. Ол жанып башлагъанды, бензин орун атылырны аллында Алим андан чартлап чыкъганды. Васильевни самолётун, онг болса, жамаргъа кюрешрикбиз», – дегенди.

Романенко бир кесек тынгылагъандан

сора: «Лётчиклерибиз болса да, машиналарыбыз жокъну орунундадыла. Ючюсюден бирин окъуна жыяргъа кюрешигиз. Ол бизге бусагъатда неден да багъалыды», – деп жууаплайды.

Машиналары къалгъан-къулгъанлары тинтип, сыныкъладан самолёт жыйдыла. Алай аны энтта сынаргъа керекди. Аны Алим кеси боюнуна алды. Жерден къарагъанла, машинаны сол къанаты энишге тюшгенин эслеп, къайгъыгъа къалдыла. Алай Алим усталыгъын, кюнчю, билимин кёргозтүп, жерге къоркъуусуз къонду.

Бу машинада Алим Ханко жарым айрыкамда, Ладогада да уруш этгенди, Совет Союзну Жигити атха да тийишли болганды.

30 майда Кабано-Карельский портда бир къауум кеме, Ленинградха атлана, жоклене тура эдиле. Фашистлени тасхачылары Осиповецде совет аскертенгиз базаны тийресинде кёрюне башладыла. Штабдан хазырлыкъда турургъа буйрукъ келди. Бир аздан Шлиссельбург жанында душман кёрюннгенини юсюнден хапар келди. «И-16» самолётла кёкге чыкъдыла. Полкуну командири, фашистле уллу къауум болуп келгенлерин билдирип, дагъыда бир эскадрильяны хауагъа кётюрюрге буйрукъ берди.

Фашист бомбардировщикле бла истребительле тёрт жанындан да келе эдиле. Аланы кючлери беш кереге кёп болганы ачыкъланды. Голубевни къаууму хауа урушуну биринчи минутларында юч «юнкерсни» бла бир «мессершмиттени» агъызды.

Хауа сермешни къыркынчы минутунда, окъ, бензин да бошалгъанда, Кабананы башында 3 500 метр бийикликде душманны жангы къаууму кёрюндю. Голубевни къаууму алты самолётун «хейнкеллени» тогъузусуна бурду. Алайда бир бомбардировщик кюйюп, къара тютюн ыз къоя, энишге кетди, ызындан энтта «хейнкел» кетди. Ол сермешде бизни лётчикле душманны онбир самолётун жокъ этдиле.

Ызы бла гитлерчилени «Ю-87» эмда

«МЕ-109» самолётладан тёрт къауум болуп, фронтну ал ызындан ётгенлерин билдирдиле. Голубев бла тёртеулен чыгъадыла алагъа къажу сермешге: эскадрильяны командири орунбасары Байсолтанланы Алим, комиссар Петр Кожанов, звенону командири Евгений Цыганов эм Владимир Петров. Ала биле эдиле – «юнкерслени» асламысы алларында баргъанга къарап, топланы алай атханларын. Биринчи аланы агъызыргъа керекди.

Аллындагъын Голубев кеси къолгъа алды, башха эки къауумну биринчилерине Байсолтанланы Алим бла Петров, Кожанов бла Цыганов чапдыла. Такъыйкъаны ичинде душманны алда келген самолётлары жандыла. Ызы бла энтта эки машинаны агъыздыла – бирин – Голубев, башхасын а – Байсолтан улу.

Ол тийреде энтта бир жарым айрыкамгъа болушлукъ керек эди. Полкуну командири, терезеден къарай, сагъыш этеди: быллай хауа болумда учаргъа жарамаз. Болсада Алимни чакъырды:

– Байсолтан улу, сиз быллайда учаргъа базынамысыз?

– Хау.

– Эсигизде болсун, – дейди командир, – хауа болум аламан туюлду. Сен а богъазны башында учарыкъса, биргенге да алты истребитель боллукъду.

– Биргеме ким барлыкъды?

– Васильев, Суворкин, Татаренко ...

Алим, кёкге кётюрюлюп, туманда «тас болады». Аны ызындан нёгерлери учадыла. Алай, богъазны башына жетгенлей, артха къайтыргъа тюшеди. Алимни машинасыны мотору тап ишлемейди. Аны алышындырып, жангыдан учады.

Командир связистлени къатларындан бир такъыйкъагъа да кетмейди. Сакълайды. Заман а алай акъырын барады. Ма, билдириу келди: Алим бла аны нёгерлери къайгъысыз жарым айрыкамгъа къоннгандыла. Командир къууанады: «Кёресиз да! Мен биле эдим Байсолтан улу буйрукъну толтурлузгъун ...».

МЫЗЫЛАНЫ Таубий.

Форум

Урунуу кыйматлылыгъын кётюрюню амалларын сюзгендиле

Бу кюнледе Сочи шахарда «Производительность 360» деген тёртюнчю федерал форум бардырылганды. Ол урунуу кыйматлылыгъын кётюрюю эмда аяулу производство бла кюрешу сфералада сынам бла шагъарейлендирю умутда къуаралгъан эди, деп билдиргендиле КъМР-ни Экономиканы айнытыу министрствосундан.

Форумгъа бизни республиканы атындан сагъынылгъан министрствону башчысыны орунбасары Ольга Белецкая, «КъМР-ни Гарантияла фонду» НКО-ну башчысы Аскер Тхабисимов эм аны орунбасары Дина Нахушева къатышхандыла.

«Производительность труда» миллет проектге къошулгъан предприятаяланы келечилери, аланы уа анда 70-ден артыкъ специалисти бар эди,

ол проектни хайырыны, къалай онгла бергенини юсюнден хапарлагъандыла, сынамлары да туура этгендиле.

Бу жыйылыуу къатышханлагъа РФ-ни Президенти Владимир Путин алгъышлау письмосун жибергенди. Анда ол санда былай айтылады: «Чертирге сюеме: урунуу кыйматлылыгъын кётюрюю саулай экономиканы, предприятаяланы да айнытыуда энчи жерни алады. Бюгюн биз промышленностну, эл мюлкю, социал бёлюмню ишлерин тирилтирге, дагъыда импортну алышыуу бла байламлы борчланы тындырыргъа, уста кадрла хазырларгъа, ахчасы иги теленген жангы ишчи жерле къуаргъа керекбиз».

Республиканы келечилери форумда Самара областыны Компетенцияла арасыны башчысы Константин Серов

бла тюбешгендиле. Эсге сала айтсакъ, КъМР-ни Гарантияла фонду ол Ара бла быйыл келишим этген эди. Аны чеклеринде самарачылары болушлугъу бла «Кровля-Сервис» предприятие ол миллет проектге киргенди.

Дагъыда «Урунуу кыйматлылыгъын кётюрюю ючюн адрес халда билеклик этиу» деген регион проектни чеклеринде КъМР-ни Экономиканы айнытыу министрствосу, «Нальчик-сладость» эм «Севкавентген-Д» предприятаяла бла байламлыкъда ишлерге келишгенди.

Компетенцияланы федерал арасыны специалистлери ол предприятаялада производстволарын игилендириу, ишлеринде жартылыкъланы кетериу бла кюрешедиле, адамларын да юретендиле. Аяулу производство бла кю-

реширге кёллендирер хыйсап бла, республиканы Бизнес-инкубаторуну мурдорунда «Фабрика процессов» къурала турады. Анда битеу керекли оборудование эмда техника бла жалчытынган юйре-

тиу-производстволу бёлюм ачыллыкъды. Дерслени уа билимли специалистле бардырылыкъдыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Тюбешу

Закий Къайсыннга сый бергендиле

Жер юсюне жаратылган назмучулары бек фахмулуларыны къауумуна киргенледен бири Къулийланы Къайсыннга быйыл 105 жыл толлукъ эди. Миллетибизни закий жашына кеп белгили къырал къуллукъчула, айтхылыкъ адамла да сый бергендиле, аны терен магъаналы назмуларындан сёзле бла кеслерини оюмларын ачыкъларгъа да ёч болгъандыла.

Поэтни быйылгъы юбилей жылында уа «Къайсыннга 100 атлам» эм Мечиланы Кязим атлы фондланы, Черек районну администрациясыны, къолдан усталаны «Уста» ассоциациясыны эм Къулийланы тукъумну башламчылыкълары бла Къабарты-Малкъаргъа Ставрополь крайны Жазыучуларыны союзуну келечилери келгендиле. Бу делегацияны жолоучулукъгъа къуарны юсюнден тилек письмо «Къайсыннга 100 атлам» фонд Ставрополь крайны губернатору Владимир Владимировха юсюбюздеги жылны август айында жиберген эди.

Письмогъа Губернаторну администрациясындан ыразылыкъ къагъыт келген эди. Фонд регионну таматасына бу жумушха себеплик этгени ючюн ёспас этеди. Быллай тюбешуле регионланы араларында маданият байламлыкъларгъа себеплик этип, шуёхлукъну кючлерге болушханларын чертичады.

Бу кюнледе Ставрополь крайны Нальчикге келген делегациясына оноулан киредила. Анга РФ-ни Жазыучуларыны союзуну регион бөлүмюню Правленини таматасы Александр

Куприн башчылыкъ этеди. Алагъа деп къонакъбайла сейир тюбешуле бла жолоучулукъла къурагъандыла. Аладан биринчиси бараз кюн Мечиланы Кязим атлы фондда ётгенди.

Къонакълагъа, тау адетдеча, гоппан аякъ бла тюбегендиле. Къоншу регионну белгили назмучуларыны бла жазыучуларына «Хош келигиз!» дерге ары Къулийланы Къайсынны юй бийчеси Элизат Эльбаевна, КъМР-ни Жазыучуларыны союзуну правленини таматасыны орунбасары Беппайланы Муталип, «Минги-Тау» журналны баш редактору Додуланы Аскер, филология илмуланы докторлары Биттирланы Тамара бла Ёзденланы Фатима, журналистле, алимле эм миллет маданиятыбызны келечилери келген эдиле.

Тюбешуно ача, Мечиланы Кязим атлы фондну таматасы Аппайланы Лариса организацияны ишин ачыкълагъан презентация бла жыйылган къонакъланы шагъырей этгенди. Ызы бла сёз Кязимни эм Къайсынны малкъар адабиятны къуралууна салган къыйынларыны юсюнден баргъанды. Аланы назмуларын да окъугъандыла.

Андан сора келгенлеге жырчы Гергъокъаланы Халимат Къулий ууну «Тост» деген назмусуна этилген жырын саугъалагъанды. «Насып» ансамбль а «Къол жаулукъ» миллет тепсеуню кёргозтгенди.

Ызы бла «Къайсыннга 100 атлам» фондну таматасы Тетууланы Хадис къонакъла бла жыйылганланы танышдыргъанды. Ставропольдан кел-

генлени къауумуна кирген жазыучулары атларындан Александр Куприн селешгенди.

- Бек алгъа былайда олтурган Беппайланы Муталип эм Додуланы Аскер бла шуёхлукъ жюрютюубюзно юсюнден айтыргъа сюеме. Аскер Къайсынны сейир багъалай биледи. Аны назмуларын къайда да окъургъа бек ёчдо.

Къулий ууну кесини юсюнден айтханда уа, ол Пятигорскга келирге бек сыйгенди. Аны бла тюбешу болмагъанча уллу къууанч эди бизге. 1968 жылда Лермонтов окъуула къуралгъандан башлап ёлюп кетгинчи ол байрамгъа Къайсын къатышмай къалмай эди. Ол поэзияны байрамын Ставропольда сакъламагъан хазна адам жокъ эди. Къайсындан а биз хар жолдан жангы назмула излеучю эдик. Ол бизге болмагъанча уллу саугъа эди. Лермонтов окъууланы ахыр ингири шахарны Музыка театрында бардырылыучусу эсимдеди. Къайсын а аны сахнасындан назмула айтыучу эди, - деп эсгергенди ол.

Андан сора сёз Къулийланы Элизатха берилгенди. Ол, Къайсынны эсгериге къатышханланы барысына да ыразылыкъын билдирип, поэтни китапларын саугъалагъанды эм бир ненча назмусун да окъугъанды.

Тетууланы Хадис а Ставрополь крайны губернатору Владимир Владимировха да китап саугъала жибергенди.

Алимле Биттирланы Тамара, Ёзденланы Фатима, Сарбашланы Алёна, поэтле Беппайланы Муталип бла Додуланы Аскер, журналист Ботталаны Мухтар, «Уста» ассоциацияны таматасы Бачиланы Хамзат, жырчыла Бечелланы Хабаз бла Гузийланы Тахир Къулий ууну деменилигини юсюнден айтып, аны назмуларын окъугъандыла.

Озгъан эки кюнде уа къонакъла Чегем эм Черек ауузда болгъандыла. Чегем шахарда ала Къулий ууну юй-музейинде бла Эл-Тюбюнде, сора Огъары Малкъарда халкъыбыз жашагъан алапат жерле бла шагъырей этгендиле.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Адабият

Хар сёзю жүреклезге терен тюшгенди

Озгъан бараз кюн Шимал Осетия-Аланияны ара шахары Владикавказда Халкъланы шуёхлукъларыны юйюнде белгили осетинли назмучу, жарыкъландырыучу, жамауат къуллукъчу, дюгер халкъны адабиятыны мурдорун салгъан Коста Хетагуровну туугъан кюнюне аталып тюбешу болгъанды. Анга Шимал Осетияны эм Шимал-Кавказ республикаланы белгили жазыучуларыны къаууму къатышхандыла. Бизден Къарачай-Черкесни халкъ поэти Додуланы Аскер, журналистле Османланы Хыйса бла Байтуугъанланы Исмайыл баргъандыла.

Бу ишни Шимал Осетия-Аланияны Миллет политика эм тыш къыралла бла байламлыкъ жюрютген министрствосу эмда Халкъланы шуёхлукъларыны юйю къурагъандыла.

ларыны юйюню таматасыны орунбасары Тамара Кайтукова башлагъанды. Бардыргъан да ол этгенди. Уллу залгъа жыйылган адамланы келген къонакъла бла шагъырей этгенден сора,

Бу дуняда иш, жумуш тындырадыла. Увахтылары жетселе, кетедиле узакъ дунялагъа. Ёмюрле бир бирлерин алышадыла. Тёлүлени бирлери кетедиле. Аланы орунларына башжалары келдиле. Озгъан заманланы жигитлери аз-аздан унутула барадыла. Алай Костача адамла къаладыла халкъларыны эсинде ёмюрлеге. Халкъты болган къадарда аны аты, айтхан сёзю бир заманда унутулмаз. Коста деменили халкъны деменили уланыды, - дегенди Османланы Хыйса да.

«Минги-Тау» журналны баш

чыгъармалары къуру осетин халкъныкъыла туюлдуле. Мындан арысында да биз аны назмуларын кечюре турлукъбуз».

«Мах Дуг» журналны критика, публицистика бөлүмюню таматасы, филология илмуланы кандидаты Тамерлан Техов Костаны жашау чыгъармачылыкъ жоллары республика изданилада къалай ачыкъланганыны юсюнден айтханды.

Назмучу, тилманч Залина Басиевагъа сёз жетгенде, ол поэте атагъан назмусун окъугъанды. Залинаны чыгъармалары бла алгъаракъладан бери шагъырей болуп турган Додуланы Аскер анга Къулийланы Къайсынны хурметине чыгъарылган майдалны бергенди. Байтуугъанланы Исмайыл да Осетия дегенде бек алгъа Коста Хетагуров эсине келгенин чертгенди.

Шимал Осетияны къырал университетини башланган классланы эм школгъа барыргъа жыл санлары жетмеген сабийлени кафедрасыны доценти, педагогика илмуланы кандидаты Фатима Цораева Костагъа атап школчула бла оюна салгъанын айтханды. Сора закийни къауум назмусуна кере къурашдырылган жырланы, пианинону согулуп, жырлады.

Владикавказны библиотека системасыны краевед бөлүмюню таматасы Римма Дзугаева да поэтни юсюнден кеп сейир хапар айтханды. «Коста Хетагуровну кеп затдан ангылау бар эди.

Додуланы Аскер Залина Басиеваны саугъалайды.

Осетияны культурасына салган къошумчулукъгуну чеги жокъду. Осетин миллет назмучулукъну къурауда аны классика формасын кёргозтгенди. Ол халал жүреккли адам эди. Жарлылагъа болушханни кесине борча санагъанды», - дегенди.

«Растдзинад» газетни баш редактору Борис Хозиев да оюмун айтханды. Ызы бла белгили осетинли жазыучу Энвер Хохоев Костагъа атагъан назмусун окъугъанды. Чеченден келген Ибрагим Арсанов а закийни кеси тилине кечюрген назмуларын айтханды.

Ахырында Халкъланы шуёхлукъларыны юйюню таматасы Александр Охотников ары келгенлеге жүрек ыразылыкъын билдирип, алгъыш этгенди. Осетияны адабияты бла байламлыкъ жюрютгенлери ючюн Додуланы Аскерге бла Османланы Хыйсагъа махтау къагъытла бергенди.

ЛЕЙЛУН улу Х.

Программада поэтни жашау, чыгъармачылыкъ жолуну юсюнден Шимал Осетияны, Къабарты-Малкъарны, Чеченни, Осетияны къырал университетини алимлери, жазыучулары, жамауат организацияланы келечилери оюмларын айтхандыла.

Бу ишни Халкъланы шуёхлукъл-

сёзю Осетияны къырал университетини осетия филология факультетини деканына бередиле. Ол «Осетинская лира» китабын кечюргенини, анда назмуланы магъаналарыны, аладан жазылган жырланы юслеринден айтханды.

- Адамла туадыла, ёседиле.

редактору Додуланы Аскер а былай деди: «Костаны чыгъармаларын бек алгъа анам айтып эшитгенме. Ол аны «Ёксюзлени анасы» деген назмусун окъуса, биз жилимай къалмай эдик. Артда мен аны назмуларын кечюрюп тебирегенде, ол манга андан да жууукъ болган эди. Аны

Билим

Баш жорукъгъа сабийлеге таза сүймекликни санайды

Алай тюшюп, мен Элбрус районну Тырнаууз шахарыны алтынчы номерли школуна окъуу жылны ортасында барганма. Келген күнүмден окъуна мында ишлеген устазлары чыгъармачылыкъгъа энчи эс бурганлары мени да ол затха сейирими къозгъагъанды, бютүндө талпындыргъанды. Ишими юсюнден сагъышларыма уа кесими биологиядан бла химиядан окъутхан Гюлюйланы Анна Жабраиловна бла тюбешиюм къошумчулукъ этгенди. Алай а бу жол тюбешиюм устазны бла окъуучуну угай, коллегала даражалыкъда эди.

Энди мени аллымдагы тишируу Лашкутаны орта школунда жетинчи классны сексенинчи жылда окъутхан, КМКУ-ну энди бошагъан жаш кызыкчы туюл эди. Бюгюнлюкде ол КМР-ни Жарыкъландыруу эмда илму министрствосуну, Элбрус районну администрациясыны, билим беруу управленианы грамоталары бла саугаланган, «Билим беруу» миллет проектде хорлагъан, сагъынылган районну био-

логиядан окъутханларыны методикалы биригулерине башчылыкъ этген бийик категориялы врачды.

Тырнауузну Совет Союзну Жигити В.Г. Кузнецов атлы алтынчы номерли школундан ол аслам окъуучуну уллу жашауну жолуна ашыргъанды. Аланы кёбюсю кеслерини къадарларын биология эмда химия бла байламлы этгендиле. Ол берген дерслерине сабийлени сейирлерин ачар ючюн, алагъа эшитген, билген затлары эригиулю болмазча этеди.

Окъуучулары хурметлерине тийишли болгъаны да тынча санамайды. Нек дегенде, ала устазны «къатылыгъын», билимин, «кючлююгюн» да тюрлю-тюрлю амалла бла сынаидыла, аны къаллай бирге дери тёзюмлю боллугъун да. Ол сынаула бошалгъанларын сора уа арада жылыулукъ эслене башлайды, алай бла уа педагог сабийлени хар бирине энчи «ачыкъ» излейди эмда кесини предметин да суюдюрюп тебирейди. Бу жаны бла уа Анна Жабраиловнаны амаллары кепдюле.

Сёз ючюн, ол ауазны тюрлендириу амалны да хайырланады. Алай бла устаз окъуучулары эслерин кесине, айта тургъан текстине, билдириуе бурдуртады. Дагъыда предметни энчиликлерине, магъанасына, бир тюрлю ангыламны неге тюшюндюргенине акъылларын беледи. Аладан тышында да, окъуучулагъа чыгъармачылыкъ ишле береди. Ол кесини усталыкъ жолунда сабийни учундурмазлыкъ, аны илхамын ачмазлыкъ эмда сейирсиндирмезлик эски амалланы хайырланмазгъа кюрешеди.

Хар къайсы устазны да окъутуу бла байламлы кесини энчи амаллары бар эселе да, биз хапарын айтхан биолог а аланы барысындан да сабийлеге таза сүймекликни бла берген предметин тынгылы билгенни эм биринчи жорукъгъа санайды. Алай бла уа, жаланда даражалы хурмети, ангылауу, окъуулугъу да болгъан педагог эслерикди окъуучуну хунерин эмда аны айныта, келлендире, кесини билимине ышаныргъа да юретирикди.

Алгъаракълада мен биоло-

гиядан дерсни темасы триллерни юсюнден хапар айтылгъанча халда бардыргъанына шагъат болганма. Кертиси бла да, бу предмет бизни жашауубузда эм уллу триллер кибикди. Энди Анна Жабраиловнаны окъуучулары патогенли бактерияла къаллай «аманлыкъчылыкъ этгенлерин», чархны (организмни) хауа жетмей къыйналыудан «ким къутхаргъанын» да иги биледиле. Устазны сүймеклиги эмда аны окъутхан дерсине жюреги бла берилгени къайсы сабийни да билим алыргъа талпындырлыкъды. Педагог бир жерде туруп турмайды, ол окъуучулары химия эмда биология предметлени сейир дуниялары бла шагъарейлендириуно бютүндө къыйматлы мадарларын излеудеди.

Сагъынылган мектепде бу устазны башламчылыгы бла

экология байрамла, четегге экскурсияла бла походла къуралгъанлай турадыла. Аны иши бла байламлы жетишимлигине уа ол окъутхан сабийлени олимпиадалада эмда тематикалы эришуледе болдургъан эсеплери шагъатлыкъ этедиле.

Манга да Анна Жабраиловна устазны къатында кесими аны окъуучусуна эмда педагогга санагъан, аныча сынамылы туюл эсем да, хычыуунду. Константин Ушинский да кесини заманында аллай устазлары юслеринден «Жаланда кесини даражасы болгъан ёсдюраллыкъды даражалы адамны, жаланда кесини ариу къылыгы болгъан юретааллыкъды башханы аллай къылыкъгъа», - деп жазгъанды.

КЪАРТЛЫКЪЛАНЫ Халимат.

Сагъышла

Суратла – жашауну бла тарыхны тилсиз шагъатлары

Жыл саныбыз къошула, уллая барсакъ, къайсыбыз да артха, озгъан жылларыбызгъа, къарайбыз, эртте кетген затлары эсгеребиз. Аллай кезиуледе, сизни билмейме, мен а эрттегили суратлары алып, алагъа къайтарып-къайтарып къараргъа бек сюеме. Аладан санга къарагъанла – жууугъунг-ахлунг, шүёхларынг, танышларынг, биргенге окъугъанла... Хау, ол кезиуну суратларына къарасанг, школда окъугъан жылларынг кёз аллынга келедиле, сабийлигинг эсинге тюше, къарамынгы алалмай къаласа, хар такъыйкъанг эсинге тюшеди.

Суратха тюшген күнүм окъуна, бюгюнча, кёз аллынга келеди. «Бизни ...», – дерге мени тенгши тёлү бек сюеди. Ол заманыбызда сурат алгъанла да аз эдиле. Бусагъатда, телефонну чыгъарып, алдырып къойгъан амал жокъ эди, анда-санда энишгеден келген бир суратчы болмаса.

Кёп болмай къолума аллай бир сурат тюшгенди. Экинчи-ючюнчю классда болурбуз, жашаудан зат ангыламагъанла, сабий акъыллыла. Алда къаллай узакъ жолла сакълагъанларын, кимни къаллай къадары боллугъун ким биле эди? Элде жашагъанла бары да бир бирге жууукъ-ахлула, эгеч-

къарындашча болуучу эдик. Ол жылыулукъ бюгюн-бюгече да арабыздан кетмегенди. Анда-санда тюбеген болсакъ, бир бирни тансыкълагъаныбызгъа сейир этерчады. Биз школну бошагъанлы эки жыйырма жылгъа жууукъ болгъанды, аны ючюн а унутмайбыз ол узакъ жылларыбызны, элни, жамауатны жашауун-ашауун да.

Элде къууанч, бушуу болса да, элни жамауаты бирден жыйылып, жумушну алай бардырыуучу эдиле. Аны себебин-

ден эллиле бюгюн-бюгече да бир бирге ол жылыулукъну тас этмегендиле. Мен аны кесимден билеме. Элли-жерли адамымы кёрсем, эслемегенча этип кеталмайма. Элде ауушхан адам болуп, бирибиз баралмай къалсакъ, бизни атабыз аны эсинге салмай къоярыкъ туюлду. Элге баргъан кезиуде: «Сен алагъа тюбемегенсе», – дер. «Да, атам, тамата къарындашларым, эгечлерим баргъандыла, ююрден бирибиз къалгъанлыкъгъа, не боллукъду»,

– десенг, ыразы болмай: «Хар биригиз башха-башхасыз, элни жамауатына уллу кёллю болмагъыз», – дегенлей турады. Атадан-анадан келе болур жамауатынга, эллилеринге, жерлилеринге ол жылыулукъ.

Былай суратлагъа къарасанг, жашауунг бир тарыхы, аны бир энчи бети эсинге тюшеди. Сурат, сёлешмегенликке, кюзюге къарагъанча, бир тюрлю бир кезиуну шагъаты болады. Суратдан санга къарагъанлары хар бирин эсинге тюшюре,

сабийлигинг, жашлыгъынг кёз аллынга келеди. Кесинг сезмей, бирде жарыкъ ышараса, арабыздан замансыз кетгенлени кёрсенг а, мудах боласа. Кертиси да, бу суратла – тилсиз шагъатла, сёлеше билселе, аз кеп зат айтмаз эдиле.

Замансыз арабыздан кетгенле, энди жашау этейик дегенлей, умутлары, муратлары толмай, дунияларын алышхан тенглерибиз жаннет чыпчыкълары болсунла. Биз аланы бир заманда да унутмайбыз. Хар тюбешгенибиз сайын, хапарыбызны аладан башлайбыз. Дондулары Фатимат, Мызыланы Марина, Асанланы Мустафа, Жарашууланы Малик, Къудайланы Керим, Кетенчиланы Мухадин, Сатрачланы Руслан, Хаджиланы Залим, Хочуланы Хасан, Шауаланы Хызыр – барыгъыз да эсибиздесиз... Ма бусагъатда да, туурагъыздан къарай, кёз жашларымы сюртеме, Уллу Аллах ол дуниягъызны жарыкъ этсин деп тилейме.

Бу суратда кепле да жокъдула, алай кёз аллыма уа барын да келтирдим. Ораза, Къурман болуп, элде къабырлагъа барсакъ, биз бу башда сагъынган тенглерибизни къабырларын да жокълайбыз. Ол дуния барды дейдиле. Алай эсе, ала бизни кёре болурла, аланы эсгере, жокълай тургъаныбызны да билип, ыразы бола болурла. Мен ол затлагъа бек ийнама.

Сурат иги затды - унутхан адамынгы эсге тюшюрген. Жалан мен болмам, алагъа къараргъа суюген.

ШАУАЛАНЫ Разият.

Ётгюрлюкге малкъар халкъда къарам не заманда да ыспас, ёхтемлик бла байламлы болганды. Бютюнда ол огъурлу ишге аталса. Анга нарт ата-бабаларыбызны заманындан окъуна юлгюле келтирген тынчды. Сёз ючюн, эмегенле бла уруш этген нарт аскерни башчысы, адам улуну жауу Къызыл Фуку ёлтюрген Ёрюз-мек, суу аллын тыйгъан желмауузну ёлтюрген, кёкде учхан къанатлы эмегенлени, тенгизде жашагъанланы да хорлагъан Къарашауай, дагъыда башхала.

Халкъ жыркъа салгъан кёп жигитни атлары да белгили: жауларын барын къыргъанда, бир къарт къалып, анга къылыч кётюралмай, къылык хунери алай болуп, кесин ёлтюртген Чюерди, намысын сакълай, кърым ханны жойгъан Ачемез, жасакъ излегенледен халкъларын къорулагъан Къарча бла Боташ, къоншу чапхынчыла бла кюрешге чыкъгъан Сарыбий бла Къарабий – Айдабол бийни жашлары... Тарыхда хар бир заманны да кесини жигитлери чыкъгъандыла.

Узакъ кетмей, озгъан ёмюрню алсакъ, тарыхда ол бек бурушлу кезиу болганды. Биринчи дуняя урушну алсакъ, анда жигитлик этип, Георгий жорлагъа, ол заманда жюрюген орденлеге, тийишли болгъан таулула аз туюлдуле. Асанланы Хаджи-Мурат, Жаболаны Ахыя, Зокаланы Хасан, Келеметланы Измайыл бла Къаншаубий, Орусбийланы Ибрагим бла Чепеллеу, Шакъманланы Алийсолтан да ол тизмедедиле. Эфендиланы Аслан-Алий а жигитлиги, кишилиги бла Георгийни тёрт жоруна да кёргюзтюлгенди.

Аланы ызларындан халкъгъа азатлык келтиргенле, артда аны къорулагъанла барадыла: Акъайланы Хажимырза, Аппайланы Зулкъарний бла Хасан, Энейланы Магомед бла Махмут, Эскендиланы Ибрагим, Къалабекланы Солтан-Хамит, Мусукаланы Ахмат, Ностуланы Юсюп бла

Хусей, Гемуланы Ако, Черкесланы Маштай, Чеченланы Къаншау, Депуланы Сафар, Османланы Дадаш эм башхала. Бу адамланы къайсын алсанг да, халкъыбыз кючлюлени азапларындан эркин болуп, кеси къыйынын кеси ашап жашар ючюн, жанларын аямагъандыла.

Уллу Ата журт урушну заманында уа таулу жашланы асламысы ётгюрлю-

иели болургъа кюсейди, ким башханы къыйынын ашап, тынч жашаргъа сюеди. Ол болумда, туурадан къарап турмай, тюзлюк жанына сюелгеннге, азап чекгенни жакълагъаннга не заманда да къыйынды. Алай а олду огъурлу кюрешни, Аллахны да жолу.

1990-чы жылдан бери, къырал идеология тюрленгенги, фашизмни урлугъу жайыла барады. Эсигизде

ОЮМ

Жигитликге къачан да жер барды

клери бла айтдыргъандыла атларын. Кавказда биринчи болуп, «Совет Союзну Жигити» деген даражалы атны жыйырма бла тёрт жылында Байсолтанланы Алим алгъанды. Уммайланы Мухажир а, жулдузун кеч алгъан эсе да, жыйырма бла эки жылында кёргюзтюлгенди ол сыйлы атха. Ол даражагъа кёргюзтюлгенле дагъыда жыйырмадан артыкъ болгъандыла.

Малкъар халкъны аты жыркъа кирген, Батырбийланы Омарча, Къойчуланы Иосифча, генерал Депуланы Хакимча, Геляхланы Исхакъ бла Якубча, таурухлу жигитлери болгъандыла. Ма аллай ётгюр жашланы кишиликлери саулай миллетибизни атын айтдыргъанды. Ол шарт а саулай халкъыбызны да жигитлиги болгъан кибики. Ма алай сыйлыды кишилик.

Усхурда биринчи мурдор салгъан киши Атабийланы Шашкоча, аллай адамла болгъандыла бизде. Ол, ёле туруп, былай жарсыгъанды: «Жау аллында ёллюк мен бау аллында ёле турама», – деп.

Жарсыугъа, жер юсюнде кюреш бир заманда да тыйылмагъанды – ким биринчилик излейди, ким жер-суу

эсе, бир жыйырма жыл мындан алгъа бир неофашист Петербургда арап къыралдан келген жашны жаралы этген эди. Аны анда хирург болуп ишлеген таулу жаш, онтёрт сагъатны юсюне сюелип, къыйын операция этип, алай къутхаргъан эди. Эсимде да андан турады. Аллай шартла дагъыда болгъандыла.

Бюгюн да фашизм бла кюреш барады. Анда да таулу жашла кишилик этгенди. Жарсыугъа, жоюлгъанла да бардыла. Кишиликни ордени бла саугъаланганла капитан Балаланы Мурат, сержантла Бачиланы Алим бла Кёчменланы Таубий, прапорщик Этезланы Ануар, тамата лейтенант Тебердиланы Рамазан да къырал саугъала бла саугъалангандыла. Жанатайланы Зариф, Россейни Жигити деген атха тийишли болгъан къарачайлы жаш генерал-майор Боташланы Къанамат... Ала бары да – сабийле ёсдюрюк, юй ишлерик, терекле орнатырыкъ, кёп иги ишле этерик жашла, бизни жашауубуз къоркъуусуз болсун деп, дуняяны уучларгъа сюйген жангы фашизм бла кюрешге чыкъгъандыла эмда

ёмюрледе эсде туурча жигитликле этгенди.

Озгъан ёмюрню экинчи жарымында туугъанла «Бусагъатда кишиликге жер бармыды?» деген аты бла кёлден жазмала жазгъанбыз. Эсигизде эсе, биз анда урунууда жигитликден, огъурлулукъну къоруулаудан, жандаурлукъдан юлгюле келтиргенбиз. Бюгюн а керти да тюзлюк, азатлык хорлар ючюн ёлюм бла бетден бетге къарагъан жигитлени юлгюле келтирер онг барды.

Поездде келе, уллу трассада узакъ болмай, Москва тийрелеринде гитче шахарчыкъда жашагъан бир доктор айта эди хапар. Ол айтханнга кёре, жигитлик жыл санда туюлду. Ол жаланда уруш бла байламлы болуп да бармайды. Аны больницаасына авариядан сора экскурсиягъа баргъан сабийле туюшгенди. Аланы араларында бир къызчыкъ бек къыйын болуп, анга къан излегенлеринде, биргелерине болгъан устазлары ала бла аны кичи къарындашчыгъы да болгъанын билдиргенди.

Заман къыстау эди да, башха онг болмай, ол жашчыкъдан къан алыргъа туюшгенди. Сабий болгъанлыкъгъа, ол, бир кесек сагъыш этип, хо дегенди. Ары кирирни аллында уа атасына бла анасына къагъыт жазгъанды. Къан бергенден сора, солуй жатхан жашчыкъгъа кирип, врач: «Энди хар не да тапды, эгечинг иги боллукъду. Сен анга болушдунг», – дегенде, ол жашчыкъ: «Сора мен ёлмей нек турама?» – деп соргъанды. Ол ата-анасына: «Мен ёлгенликге, жарсымагъыз. Эгечим сау къалсын», – деп жазгъанды. Жашчыкъ кесин ёллюк сунуп тургъанлай баргъанды эгечин къутхарыр ючюн къан берирге. «Ол жигитлик туюлмюдю?!» – деп сора эди врач.

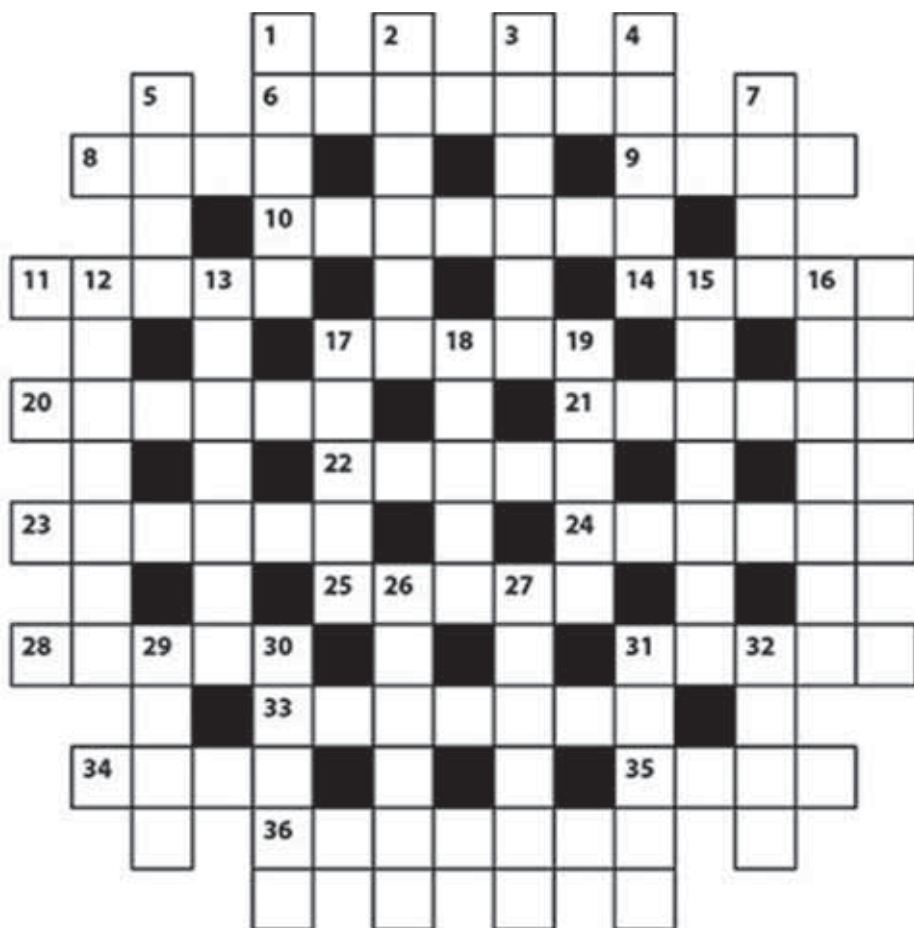
Мамыр заманда, къазауат кюледе да жигитлени кишиликлери, таукелликлери бурады жашау чархын.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 6. Аякъ кийим тикген. 8. Улоуну жюрютген зат. 9. Таулада дарман суу. 10. Жамауатны «къаймагъы». 11. Быстыр. 14. Беш къатлы фарыз. 17. Ханс. 20. Ол дуняя. 21. Уллу къойчу ит. 22. Жауда бишген тылы аш. 23. Шапталдан сора ала бишедиле. 24. Сабий кеслерини болмай да этедиле аны бир-бир тишируула. 25. Къаты жилияу. 28. Сары кёгет. 31. Аны эр кишиле жюрютедиле. 33. Аллахны бир аты. 34. Жылкъыда малла. 35. Къырал, адам биригуюню тюрлюсю. 36. Иерни артында зат къысхан жер.

ЁРЕСИНЕ: 1. Киритни «шуёху». 2. Аллай малны энчи багъаргъа керек болады. 3. Ким да сукъланган, оноугъа тутхан адам. 4. Мал тубюнден чыкъгъан отлукъ. 5. Футбол оюнну заманы. 7. Юй аллында жол. 12. Холамлы. 13. Суу ичинде топуракълы жер. 15. Кавказ миллетни адамы. 16. Ичгичи. 17. Къумач. 18. Бир жерни, адам бетни окъуна, ёрге чыкъгъан кесеги. 19. Аны артха къайтаргъан жокъду. 26. Адам тоюп чыкъгъан жер. 27. Бетни жарытхан шарт. 29. Аскер жыйын. 30. Ичги. 31. Францияда белгили шахар. 32. Индиядан келген чыныгыу амал.

ГАЗЕТНИ 123-ЧЮ НОМЕРИНДЕ
БАСМАЛАННГАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

ЭНИНЕ: 5. Шаудан. 6. Къамачы. 11. Шауурдат. 12. Чыгъаналы. 13. Ара. 14. Манкъурт. 16. Гыранча. 17. Аргудан. 18. Къыйма. 19. Талкъы. 20. Метро. 21. Китап. 24. Нарат. 28. Къыл. 30. Тикирал. 31. Элхууур. 32. Бешик. 33. Алтай.

ЁРЕСИНЕ: 1. Жубуран. 2. Байракъчы. 3. Жаланаякъ. 4. Сабанчы. 7. Ыйыкъ. 8. Байрам. 9. Зарауатлыкъ. 10. Тепана. 15. Трамп. 16. Гатон. 22. Игилик. 23. Алам. 25. Акъла. 26. Ауузлу. 27. Кишен. 29. Жууак.

Сейир шартла

Муханы уллу, гитче да сюедиле

Минги тауда 3847 метрде Муха деген тюрлюкюк жашайды. Курортха солургъа келгенледен аны танымагъан хазна жокъду. Андан сора бу бийикликде башха жаныуар эсленмейди. Аны «юйюрюню» къалгъан келечилери 2000-2500 метр бийикликде жашайдыла.

«Гара-Баши» станцияда Мухагъа терк-терк туберге боллукъду. Ол адамланы къатларына жууукълашыргъа къоркъмайды: къолларындан аш алады, суратха туюшгерге да сюеди. Канаткалагъа минерге да ёчдю. Элбурс излеу-къутхарыу отрядда ишлеген жашла бла шуёхлукъ жюрютеди. Къутхарыуучула, анга къачан тубеселе да, сыйламай къыймайдыла.

Барыбыз да билгенден, хар курортну да кесини энчи белгиси барды. Муха да Элбурс курортнукъуду деп таукел айттыргъа боллукъбуз. Кёп болмай «Гара-Баши» станцияда орнатылгъан почта ящикни жанында да бу тюрлюкюкюню сураты барды.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Жоралау

Эки фахмулу
кьобузчуну эсгере

Орус тилде чыккыган «Играл Билял и оживали камни» деген китапны авторлары Зумакулланы Борис бла Османланы Хыйсадыла.

Эсигизге салайык, ол китап белгили малкърлы кьобузчу Къазийланы Билялны юсюнденди. Озгъан шабат күн а Нальчикде, Долинскде политика репрессиялагъа тюшгөн малкър халкыны мемориалында Билялгъа бла белгили кьабартылы кьобузчу Кураца Каширговагъа аталгъан жыйылыу болады. Аны мемориалны директору Теммоланы Фаризат кьурагъанды. Тюбешууге Хаса-

жангы төлкеге ётдюргенле. Аладан бирлери башында сагъынылгъан бу эки адамдыла.

Кёп жылла мындан алда фахмулу кьобузчула Къазийланы Билял бла Кураца Каширгова, бир бирлерин таныгъандан сора, уллу шухлукъ жюрютгенлерин айтханды. Малкър халкь Орта Азиягъа бла Къазахстангга кечюрюлгенде, Кураца кьабарты ансамбль бла Узбекистангга баргъанды. Анда таулула жашагъан жерледе концертле бергенди».

Андан сора сёз Осман улугъа ётеди. Ол а былай дейди: «2001 жылда мени

Окьуучула Башийланы Фатиманы кьобуз сокъгъанына тынгылайдыла.

«Рирада» студияны тепсеучюлери.

нияны 16-чы эм Кенжени 20-чы номерли школларыны устазларыны эм окьуучуларыны кьауумлары кьатышхандыла. Чакъырылгъан кьонакъланы араларында жазуучу Османланы Хыйса эм белгили кьобузчу Башийланы Фатимат бар эдиле.

Жыйылыуу Фаризат ачханды эм бардыргъанды. Ол былай дегенди: «Хар миллетде да бардыла кеслерини культураларын сакълагъанла, аны айнытыууга уллу кыйын салгъанла, усталыкъларын

Зумакулланы Борис чакъырады да: «Миллетибизде белгили адамла кёп эдиле. Жылла оза, төлюле бир бирлерин алыша, озгъан заманланы жигитлери аз-аздан унутула барадыла. Ол алай болмаз ючюн, аланы юслеринден китапла жазаргъа керекди. Кел, ол ишни кьолгъа алайыкъ. Билялдан башлайыкъ», – дейди.

Алай бла экибиз да кьобузчуну юсюнден хапарла жыйышдырабыз. Ол жыл окьуна Зумакул улуну хайырындан китап басмадан чыгъады.

Андан сора Башийланы Фатимат сёлешди. «Билялны юсюнден ыннамдан эшитгенме. Ол аны юсюнден кёп ариу сёзле айтханды. Билял кьобуз согъуп тебиресе, тойда, байрамда болса да, эки кызы эки жанында сюелип, мангылайында терлегенлени сыйпап тургъандыла. Ол алагъа уллу сый эди. Билял болгъан той уллу той эди», – дегенди Фатима.

Ызы бла Хасанияны оналтынчы номерли школуну сегизинчи, онунчу классларыны окьуучулары кьобузчуну жашау жолуну юсюнден айтхандыла. Аланы устазлары Ксаналаны Людмила Оюсовнады.

Сора сёз Кенжени школчуларына жетди. Устаз Рита Кешева былай деди:

Теммоланы Далия.

Мелиса Батита.

«Алгъаракъда мында Гемуланы Акону юсюнден баргъан эди сёз. Ол заманда Фаризатдан тилеген эдим быллай ишигиз болса, бизни да кьоша туругъуз деп. Сау болсун, тилегиме эс бургъанды. Аны хайырындан бюгюн биз бери келгенбиз. Белгили кьабартылы кьобузчуну юсюнден билдирликбиз».

Ызы бла жыйырманчы школну тамата классларыны окьуучулары Кураца Каширгованы юсюнден айтдыла. Аланы уа устазла Рита Кешева, Зарема Тлупова, Мадина Гучапшева хазырлагъандыла.

Ала хапарларын бошагъандан сора арагъа кызыла, жашла чыккъдыла: жырладыла тепседиле. Теммоланы Далия – тауча, орусча, Мелиса Батита кьабарты, малкър тилледе. Ариу ауазлары бла жыйылгъанланы сейирге квалдырып. Аланы уа «Рирада» студияны таматасы Ирина Лиева хазырлагъанды.

Ахырында Теммоланы Фаризат: «Малкърлылары бла кьабартылылары араларында бюгюнлюкге дери да уллу шухлукъ жюрютюлгенди, мындан арысында ол кючлюден кючлю бола барсын», – дегенди.

ЛЕЙЛУН улу Х.

Дерс

Письмола жазгъандыла,
Ыспас этгендиле

«Кишиликти дерсени» чеклеринде 17 октябрьде Россейни битеу субъектлеринде да «Аскерчиге письмо» битеуроссей акция ётгенди. Аны РФ-ни Кьоруула эм Жарыкъландыруу министрстволары бирге бардыргъандыла. Ол энчи аскер операциягъа кьатышханланы кёллендирер мурат бла кьуралгъанды.

Кьабарты-Малкърда бу патриот ниетли жумушлагъа искуствону сабий школларыны

сохталары бла маданиятны келечилери тири кьатышхандыла. Сабийле Ата журтубузну кьоруулагъан жигитлени юслеринден билгендиле, шёндюгю кьазауатха кьатышхан аскерчилеге ыразылыкъларын айтып, письмола жазгъандыла, деп билдиргендиле бизге КьМР-ни Культура министрствосундан.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Тюзетиу

Газетни 20 октябрьде чыккыган номерини ючюнчю бетинде «Учунуулукъ» рубрика бла басмаланган материалда суратда «Зухура бла Ксаналаны Нажмудин» деп окьургъа керекди.

КьМР-ни Маданият министрствосуну, «КБР-Медиа» ГКУ-ну, КьМР-ни Журналистлерини союзуу, «Адыгэ псалъэ», «Кабардино-Балкарская правда», «Заман», «Горянка», «Советская молодёжь» газетлени, «Литературная Кабардино-Балкария», «Ошхамахо», «Минги-Тау», «Солнышко», «Нур», «Нюр» журналланы редакцияларыны, «Кьабарты-Малкър» ВТК-ны, «КБР-инфо» информация агентствону, «Эльбрус» китап басманы коллективлери поэт эм жазуучу **ХАХОВ Сафарби Гидович** ёлгени бла байламлы аны жууукъларына бла ахлуларына кьайгы сёз бередила.

Учредительле: Кьабарты-Малкър Республиканы Парламенти бла Правительство

Баш редактор
КьОНАКЪЛАНЫ ХАСАН

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиликлерин кьоруула жаны бла Кьабарты-Малкър регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа «КьМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда кьол салынады. 20.00 сагъатда кьол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Байсыланы Марзият - дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасарлары; Зезаланы Лида (1, 2-чи бетле), Ахматланы Люаза (3, 4-чю бетле), Геляланы Валентина (9, 11-чи бетле), Бийчеккуланы Жаннет (10, 12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1451 экз. Заказ № 2138
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru